

Uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z 14 lipca 2022 roku

1. Przedmiot postępowania

Powódka (...) Logistyka spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w P. domagała się od pozwanego K. G. zasądzenia kwoty 76.472,62 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w transakcjach handlowych od dnia wniesienia pozwu oraz kwoty 5.222,85 zł tytułem rekompensaty za koszty odzyskiwania należności, o których mowa w art. 10 ustawy z dnia 8 marca 2013 roku o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (dalej: rekompensata). Według twierdzeń faktycznych powódki, strony zawarły szereg umów sprzedaży artykułów elektrycznych, pozwanemu wydano towar, a ten nie zapłacił ceny. Powódka dochodziła cen za sprzedane rzeczy w wysokości 70.025,99 zł, odsetek za opóźnienie w transakcjach handlowych skapitalizowanych na dzień wniesienia pozwu w wysokości 6.446,63 zł oraz kwoty 5.222,85 zł tytułem rekompensaty.

Pismem z 14 kwietnia 2022 roku powódka cofnęła pozew w zakresie żądania kwoty 175,87 zł tytułem rekompensaty.

Pozwany domagał się oddalenia powództwa, zaprzeczył, że otrzymał faktury, twierdził, że na dokumentach WZ nie znajduje się podpis pozwanego, powód nie udowodnił, że podpisy pochodzą od pracowników pozwanego. W ocenie pozwanego, powód nie udowodnił, że strony zawarły umowy sprzedaży oraz że powód spełnił świadczenie. Faktury nie są dowodem zawarcia umowy. Według faktur odbiorcą towaru miał być (...), a nie wskazano oznaczenia firmy (...), zbieżność może być przypadkowa. Pozwany ponadto zwrócił uwagę na rozbieżności w oznaczeniu adresu odbiorcy w jednym z dokumentów oraz odwołał się do art. 253 k.p.c.

2. Podstawa faktyczna wyroku

Od maja 2020 roku do 2 sierpnia 2021 roku strony zawarły 22 umowy sprzedaży artykułów elektrycznych z odroczonym terminem płatności za łączną cenę 70.025,99 zł. (dowód: faktury, k. 22-94).

Powódka wydała osobom uprawnionym do działania w imieniu pozwanego kupione przez niego rzeczy. (dowód: dokumenty WZ, k. 2-96).

Pismem z 6 września 2021 roku powódka wezwała pozwanego do zapłaty kwoty dochodzonej pozwem, pismo to doręczono pozwanemu. (Dowód: wezwanie do zapłaty, k. 8 dowód doręczenia, k. 10).

3. Ocena dowodów i podstawa prawna wyroku

Do faktów prawotwórczych, podlegających udowodnieniu przez sprzedawcę należy złożenie zgodnych oświadczeń woli prowadzących do zwarcia tego stosunku prawnego. Zobowiązanie sprzedawcy polega na przeniesieniu własności rzeczy i jej wydaniu, a do obowiązków kupującego należy, między innymi, odebranie rzeczy i zapłata ceny (art. 535 k.c.). Umowa sprzedaży ma charakter konsensualny, jej ważność nie jest uzależniona do wydania sprzedanej rzeczy, co ma logiczną konsekwencję w zakresie ustalenia, jakie fakty są prawotwórcze dla strony powodowej. Zobowiązanie do zapłaty ceny istnieje bez względu na zrealizowanie przez sprzedawcę obowiązku wydania rzeczy. Oczywiście, niewydanie rzeczy przez sprzedawcę jest nienależytym wykonaniem zobowiązania, a kupującemu przysługują uprawnienia wynikające z art. 488 § 2 k.c., zatem jeżeli umowa sprzedaży została ukształtowana przez strony w ten sposób, że świadczenia powinny być spełnione jednocześnie, kupujący może wstrzymać się z zapłatą ceny, dopóki sprzedawca nie zaofiaruje wydania rzeczy. Uprawnienie do powstrzymania się z zapłatą ceny wynika również art. 490 § 1 k.c. i dotyczy sytuacji, kiedy zagrożone jest spełnienie świadczenia przez kontrahenta z uwagi na jego stan majątkowy. Możliwość odstąpienia od umowy wzajemnej przewidziana jest art. 491 § 1 k.c., kiedy jedna ze stron dopuszcza się zwłoki w wykonaniu zobowiązania z umowy wzajemnej i mimo wyznaczenia jej terminu nie spełnia świadczenia. Jeżeli stronie pozwanej nie wydano towaru, to zobowiązanie do zapłaty ceny istnieje, przy czym pozwany może wykonać uprawnienia kształtujące, wymienione wyżej, aby nie doprowadzić do sytuacji, kiedy zapłaci cenę za niewydaną rzecz.

Lokując poruszaną kwestię dowodową w rozpoznawanej sprawie – na powodzie spoczywa ciężar dowodowy faktu, że zawarł umowy sprzedaży rzeczy za ustaloną cenę, jest to fakt prawotwórczy, tworzący roszczenie o zapłatę ceny. Fakt, że rzecz nie została wydana podlega udowodnieniu przez pozwanego, jest to dla niego fakt prawotamujący albo prawoniweczący. Po wykonaniu wymienionych uprawnień kształtujących, roszczenie o zapłatę ceny zostanie czasowo obezwładnione (wstrzymanie się ze spełnieniem świadczenia wzajemnego) albo trwale ubezskutezcznione (po odstąpieniu od umowy). Na pozwanym spoczywa ciężar udowodnienia tego faktu, wywodzi z niego skutek prawny (art. 6 k.c.) w postaci czasowego albo trwałego niewykonania własnego obowiązku zapłaty ceny. Wyjątkiem jest sprzedaż na odległość (art. 544 § 2 k.c., nie znajdująca zastosowania w sprawie).

Powódka domaga się od pozwanego realnego wykonania zobowiązania - zapłaty ceny, zgodnie z art. 535 k.c. oraz 354 § 1 k.c. Faktura nie jest dokumentem inkorporującym oświadczenia woli stron, te bowiem składane są przed jej wystawieniem. Strony składają oświadczenia woli prowadzące do zawarcia umowy sprzedaży, jak w rozpoznanej sprawie, ustalają cenę, termin zapłaty, a następnie wystawiana jest faktura, która zazwyczaj, w zwykłych sytuacjach spotykanych w obrocie gospodarczym, jest zgodna ze złożonymi oświadczeniami woli. Nie można oczywiście wykluczyć, że treść faktury nie odzwierciedla uprzednich ustaleń stron, jednak są to sytuacje występujące zdecydowanie rzadziej. Szczególnie, jeżeli strony łączy stała współpraca handlowa trwająca dłuższy okres czasu (ponad rok w rozpoznawanej sprawie) zasadą jest wystawienie faktur zgodnie z ustalonymi warunkami. Najczęściej jest tak, że nie istnieją inne dokumenty potwierdzające treść oświadczeń woli, które w rozpoznanej sprawie ograniczyłyby się do oświadczenia woli pozwanego o ilości i rodzaju kupowanego asortymentu. Dokumenty WZ nie inkorporują oświadczenia woli, są pokwitowaniem spełnienia świadczenia, wydania sprzedanych rzeczy osobie uprawnionej. Należy zauważyć prawidłowość, że najczęściej, w zwykle spotykanych okolicznościach, dokument WZ jest wystawiany wtedy, kiedy towar rzeczywiście wydano. Zwykle jest również tak, że towar wydany jest osobie uprawnionej, działającej w imieniu kupującego.

Opisane wyżej fakty, najczęściej spotykane w obrocie gospodarczym, stanowią podstawę do wyprowadzenia z nich innych faktów, istotnych dla rozstrzygnięcia (art. 231 k.p.c., domniemanie faktyczne). Istota tego zabiegu opiera się na wnioskowaniu redukcyjnym, zatem zawodnym, jednak wniosek domniemania - istnienie faktu, jest na tyle prawdopodobny, że sąd uznaje ten fakt za ustalony. Jest to rodzaj rozumowania, w wyniku którego następuje taki stopień przekonania sądu o istnieniu faktu, że decyduje o jego ustaleniu (stopień dowodu). Przy konstruowaniu domniemania faktycznego, obok zasad logiki, istotną rolę odgrywają zasady doświadczenia, w obrocie gospodarczym chodzi o uchwycenie najczęściej występujących sytuacji i związku między nimi. W normalnym toku rzeczy, jak wyżej wskazano, treść faktury odpowiada uprzednio złożonym oświadczeniom woli. Nie istnieją bezpośrednie dowody prowadzące do ustalenia, jakiej treści oświadczenia woli składał pozwany, jednak na podstawie treści faktur można wyprowadzić wniosek, że strony ustaliły cenę i termin płatności utrwalony następnie w fakturach. Innymi słowy, nie jest prawdopodobne, aby faktury nie odzwierciedlały rzeczywistej treści stosunków prawnych istniejących między stronami. Poprawność tego wnioskowania wspomaga pozwany nie formułując żadnego logicznego wytłumaczenia wystawienia przez powoda – jak można wnioskować z odpowiedzi na pozew – faktur bez odzwierciedlania w uprzednim zdarzeniu gospodarczym. Zagadnienie to wiąże się z podziałem dowodów na główne, przeciwne i przeciwieństwa. Zakwestionowanie wniosku domniemania wymaga dowodu przeciwnego, którego rola polega na poddaniu w wątpliwość wniosków domniemania, co nie prowadzi oczywiście od odwrócenia ciężaru dowodu. Dowodem przeciwnym dla pozwanego jest każdy, który podda w wątpliwość ustalenie, że powódka wystawiała faktury zgodnie z uprzednio ustaloną treścią umów sprzedaży. Pozwany nie wniósł o przeprowadzenie dowodu tego rodzaju, nie mógł więc uczynić wniosku domniemania wątpliwym.

Analogiczne uwagi zachowują aktualność w stosunku do dokumentów WZ, z faktu ich wystawienia wynika domniemanie faktyczne, że towar został wydany i odebrany przez osobę uprawnioną do działania w imieniu pozwanego. Magazynier zwykle wydaje towar temu, kto uprzednio zawarł umowę sprzedaży. Podobnie jak w wypadku domniemania wynikającego z wystawienia faktur - pozwany nie domagał się przeprowadzenia dowodu, który mógł uczynić wniosek domniemania wątpliwym.

Poprawność powyższego rozumowania wynika z zupełniej sprzeczności z doświadczeniem życiowym wersji wydarzeń, nie wysłowionej wprost, lecz sugerowanej przez pozwanego w logicznej konsekwencji jego pisemnych wypowiedzi. Wszystkie faktury miałyby zostać wystawione bez uprzedniej woli stron, dokumenty WZ albo sfalszowane albo towar wydany osobom nieuprawnionym, przy czym stan ten trwałby przez ponad rok. Nie wymaga szerszego omówienia, że niepoparta żadnym dowodem przeciwnym wersja pozwanego dalece odbiega od zwykle spotykanych zdarzeń gospodarczych.

Fakt, że pozwanemu doręczono faktury wynika z logicznej konsekwencji wyżej poczynionych ustaleń, że faktury odzwierciedlają treść umowy, a sprzedane rzeczy zostały wydane pozwanemu. W zwykłych warunkach prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorca dokumentuje zdarzenia gospodarcze z przyczyn oczywistych – konieczności rozliczeń podatkowych, w tym Vat. Nie jest możliwa sytuacja, aby przez ponad rok pozwany kupował rzeczy (co ustalono wskutek domniemań faktycznych) i nie dokumentował tych zdarzeń na potrzeby podatkowe.

W zakresie treści faktur - w normalnym, zazwyczaj spotykanym układzie stosunków gospodarczych przedsiębiorca reaguje na doręczoną jemu fakturę, jeżeli nie jest zgodna z treścią stosunku prawnego, więc jeżeli dokumentuje inne ustalenia w zakresie ceny i terminu zapłaty. Brak reakcji strony pozwanej tworzy domniemanie, że strony umówiły się zgodnie z treścią faktur. Ponadto, przedsiębiorca wezwany do zapłaty, któremu doręczono wyszczególnienie 22 transakcji (karta 8), reaguje na ten fakt, jeżeli którakolwiek z wymienionych nie odpowiada oświadczeniom woli. Z faktu, że pozwany nie zareagował na wezwanie do zapłaty można wyprowadzić wniosek redukcyjny, że prawdopodobnie pozostaje dłużnikiem w wymienionym zakresie. Należy podkreślić, że domniemanie faktyczne jest wnioskowaniem zawodnym, jednak połączenie wskazanych wyżej domniemań stwarza pewność ustalenia, że pozwany pozostaje dłużnikiem powódki w zakresie wynikającym z twierdzeń powódki.

Odnosząc się do twierdzeń odpowiedzi na pozew - ciężar dowodu spełnienia świadczenia nie spoczywa na powódce, ponieważ nie jest to fakt prawotwórczy dla tej strony. Podpis na dokumencie WZ nie musi pochodzić od pracownika pozwanego, a od osoby przez niego umocowanej do odbioru towaru. Odwołanie się do wskazania firmy odbiorcy przedsiębiorcy (...) a nie K. P." nie skutkuje żadnymi konsekwencjami w zakresie ustaleń faktycznych, ponieważ identyfikacja przedsiębiorcy na fakturze wynika ze wskazania numeru NIP, takiego samego na każdej z nich. Ta sama uwaga zachowuje aktualność w zakresie adresu pozwanego.

Odwołanie się przez pozwanego do art. 253 k.p.c. wynika z niezrozumienia roli domniemań faktycznych w procesie ustalania faktów zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów oraz sformułowania „prawdziwość dokumentu”. Przepis umożliwia obalenie dwóch domniemań, mianowicie, że oświadczenie woli lub wiedzy nie pochodzi od osoby, która dokument podpisała albo że dokument nie jest autentyczny, zatem został sfalszowany. Pozwanemu - jak wydają się - chodzi o stan, kiedy wystawiona przez powódkę faktura nie odpowiada treści łączącej strony umowy, a dokumenty WZ wystawiono fałszując podpisy osób uprawnionych przez pozwanego. Pierwsza sytuacja nie jest objęta unormowaniem art. 253 k.p.c., w drugiej dokument WZ pochodzi od obu stron (podpisy obu stron), zatem, jeżeli pozwany twierdzi, że zawarte w nim oświadczenie osoby, która je podpisała, od niej nie pochodzi, obowiązana jest okoliczności te udowodnić.

Powódka przedstawił niezwykle lakoniczne uzasadnienie pozwu, nie wiadomo, jaka była procedura zawierania umów, wystawiania faktur i odbioru towaru. Nie można więc ustalić w jaki sposób wydający towar ustalił uprawnienie odbiegającego do działania w imieniu pozwanego. Nie ma to jednak znaczenia dla rozstrzygnięcia, ponieważ omówione wyżej domniemania faktyczne decydują o ustaleniu, że pozwany pozostaje dłużnikiem powódki w zakresie wskazanym w pozwie, więc należności głównej 70.025,99 zł z odsetkami ustawowymi z opóźnienie w transakcjach handlowych od dnia następnego po wskazanym jako termin zapłaty w fakturach. Strony dokonały transakcji handlowych, pozwany pozostaje w opóźnieniu z zapłatą ceny od dnia następnego po terminie zapłaty wynikającym z faktur, powódce należą się odsetki za opóźnienie w transakcjach handlowych (art. 7 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych i art. 481 k.c.). W dniu wniesienia pozwu 6 października 2021 roku odsetki te stanowiły 6.446,63 zł, przy czym od należności głównej do dnia wniesienia pozwu przysługują dalej odsetki

ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych, od skapitalizowanych odsetek przysługują już odsetki ustawowe za opóźnienie, stąd częściowe oddalenie powództwa.

Wysokości rekompensaty za koszty odzyskiwania należności to prawidłowo wyliczona przez powódkę suma 5.046,98 zł, od której nie żąda odsetek.

4. Koszty procesu

Pozwany przegrał sprawę w całości (pozew został cofnięty i jest zobowiązany do zwrotu powódce kosztów procesu, wynagrodzenia radcy prawnego 5.400 zł, ustalonego na podstawie § 7 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych, opłaty od pełnomocnictwa - 17 zł, opłaty od pozwu - 3.824 zł, łącznie 9.241 zł.

SSO Robert Bury